

Tillgänglighet till offentliga lokaler och på allmänna platser

Sammanfattning

I detta betänkande behandlar bostadsutskottet regeringens förslag i proposition 2000/01:48 om ändring i plan- och bygglagen. Bostadsutskottet tillstyrker i allt väsentligt regeringens lagförslag men föreslår att en paragraf ges en något annorlunda formulering i syfte att förtydliga vad som föreslås i propositionen. Vidare föreslås vissa kompletteringar av närmast lagteknisk natur.

Lagförslaget innebär att föreskrifter med mer preciserade krav skall kunna utfärdas vad gäller användbarheten för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga i samband med iordningställande och ändring av allmänna platser och områden för andra anläggningar än byggnader. Vidare införs en möjlighet att genom föreskrifter ställa krav på att enkelt avhjälpta hinder mot tillgänglighet och användbarhet skall undanröjas i vissa befintliga miljöer. Det gäller lokaler dit allmänheten har tillträde och allmänna platser.

Lagändringen föreslås träda i kraft den 1 juli 2001.

Bakom förslaget till lagändring står ett enigt utskott. Ledamöterna från Moderata samlingspartiet har emellertid i ett särskilt yttrande klargjort sin syn på förutsättningarna för lagändringen.

I övrigt avstyrker utskottet en motion väckt med anledning av propositionen samt sex motionsyrkanden från allmänna motionstiden. Motionerna tar bl.a. upp frågor om fortsatta insatser för ökad tillgänglighet. Utskottet hänvisar i dessa frågor till pågående eller aviserade utredningsinsatser och uppdrag till statliga myndigheter.

I betänkandet finns fyra reservationer angående de ekonomiska konsekvenserna av kraven på tillgänglighet (kd), handikapporganisationernas inflytande (v, kd, c, fp), tillgängligheten för studenter med funktionshinder (kd, c) samt tillgängligheten till bankomater (kd).

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Innehållsförteckning.....	2
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	3
Redogörelse för ärendet.....	5
Ärendet och dess beredning.....	5
Bakgrund	5
Propositionens huvudsakliga innehåll	6
Utskottets överväganden	7
Regeringens förslag om ändringar i plan- och bygglagen	7
Tillgängligheten i den offentliga miljön m.m.	7
Tillgänglighetsfrågornas behandling i bostadsutskottet	7
Iordningställande och ändring av allmänna platser och områden för andra anläggningar än byggnader.....	8
Befintliga lokaler och allmänna platser	10
Ekonomiska konsekvenser av kraven på tillgänglighet	13
Fortsatta insatser för ökad tillgänglighet	15
Handikapporganisationernas inflytande m.m.	15
Tillgängligheten för studenter med funktionshinder.....	16
Tillgängligheten till bankomater.....	17
Statliga myndigheters ansvar för tillgängligheten	18
Reservationer.....	19
1. Ekonomiska konsekvenser av kraven på tillgänglighet (kd)	19
2. Handikapporganisationernas inflytande m.m. (v, kd, c, fp).....	19
3. Tillgängligheten för studenter med funktionshinder (kd, c)	21
4. Tillgängligheten till bankomater (kd).....	21
Särskilt yttrande.....	23
Tillgängligheten i den offentliga miljön m.m. (m)	23
Bilaga 1: Förteckning över behandlade förslag	24
Propositionen.....	24
Följdmotion	24
Motioner från allmänna motionstiden.....	24
Bilaga 2: Regeringens lagförslag.....	26
Förslag till lag om ändring i plan- och bygglagen (1987:10).....	26
Bilaga 3: Utskottets lagförslag	28
Förslag till lag om ändring i plan- och bygglagen (1987:10).....	28

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Med hänvisning till de motiveringar som framförs under Utskottets överväganden föreslår utskottet att riksdagen fattar följande beslut:

1. Tillgängligheten i den offentliga miljön m.m.

Riksdagen antar det av utskottet i bilaga 3 framlagda förslaget till lag om ändring i plan- och bygglagen (1987:10) och avslår motionerna 2000/01:So299 yrkande 5 samt 2000/01:So538 yrkande 2. Riksdagen bifaller därmed delvis regeringens framlagda lagförslag.

2. Ekonomiska konsekvenser av kraven på tillgänglighet

Riksdagen avslår motion 2000/01:Bo8 yrkande 2.

Reservation 1 (kd)

3. Handikapporganisationernas inflytande m.m.

Riksdagen avslår motionerna 2000/01:Bo8 yrkande 1 samt 2000/01:Bo513 yrkandena 1 och 2.

Reservation 2 (v, kd, c, fp)

4. Tillgängligheten för studenter med funktionshinder

Riksdagen avslår motion 2000/01:Bo8 yrkande 3.

Reservation 3 (kd, c)

5. Tillgängligheten till bankomater

Riksdagen avslår motionerna 2000/01:Bo8 yrkande 4 och 2000/01:Bo510.

Reservation 4 (kd)

6. Statliga myndigheters ansvar för tillgängligheten

Riksdagen avslår motion 2000/01:Bo522.

Stockholm den 22 februari 2001

På bostadsutskottets vägnar

Knut Billing

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Knut Billing (m), Lennart Nilsson (s), Bengt-Ola Rytter (s), Lilian Virgin (s), Owe Hellberg (v), Ulla-Britt Hagström (kd), Sten Andersson (m), Inga Berggren (m), Anders Ygeman (s), Siw Wittgren-Ahl (s), Sten Lundström (v), Annelie Enochson (kd), Carl-Erik Skårman (m), Helena Hillar Rosenqvist (mp), Rigmor Stenmark (c), Yvonne Ångström (fp) och Carina Adolfsson Elgestam (s).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I detta betänkande behandlar bostadsutskottet proposition 2000/01:48 Tillgänglighet till offentliga lokaler och på allmänna platser. Regeringen föreslår i propositionen att riksdagen antar ett förslag om ändring i plan- och bygglagen (1987:10). Regeringens lagförslag återges i bilaga 2.

I betänkandet behandlas också en motion väckt med anledning av propositionen samt förslag i fem motioner från allmänna motionstiden hösten 2000. Dessa förslag återges i bilaga 1.

Bakgrund

Plan- och byggtredningen (dir. 1992:104) hade bl.a. i uppdrag att se över reglerna i plan- och bygglagen (1987:10) om krav på tillgängligheten i den fysiska miljön för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga. I sitt andra delbetänkande, Miljö och fysisk planering (SOU 1994:36), redovisade utredningen vissa förslag i denna fråga. Innebörden i dessa förslag var att lagen borde kompletteras dels vad gällde kraven vid nybyggnad och ändring av allmänna platser och områden för andra anläggningar, dels så att vissa retroaktivt verkande krav ställdes på befintliga publika lokaler och befintliga allmänna platser.

Regeringen beslutade den 4 maj 1995 att inhämta Lagrådets yttrande över ett lagförslag som även inkluderade förslag med den inriktning som Plan- och byggtredningen förordat i tillgänglighetsfrågorna. Lagrådet framförde inte några synpunkter i denna del.

Den proposition med förslag om ändringar i plan- och bygglagen som regeringen senare förelade riksdagen (prop. 1994/95:230) innefattade inte några förslag till lagändringar i de aktualiserade tillgänglighetsfrågorna. Regeringen redovisade däremot som sin bedömning att det förelåg ett behov av att ytterligare överväga vissa frågor i anslutning till de förslag om tillgänglighet som Plan- och byggtredningen lagt fram. Boverket har därefter haft i uppdrag av regeringen att redovisa överväganden och bedömningar i dessa frågor.

I en proposition med förslag om en nationell handlingsplan för handikapppolitiken som regeringen lämnade till riksdagen våren 2000 (prop. 1999/2000:79) togs frågan om skärpta krav på tillgänglighet i plan- och bygglagen åter upp. Regeringen redovisade i denna proposition sin avsikt att senare under år 2000 förelägga riksdagen förslag med denna inriktning. Därutöver innehöll propositionen förslag och överväganden i ett flertal andra frågor som rör tillgängligheten i den fysiska miljön i vid bemärkelse. Den huvudsakliga beredningen av propositionen skedde inom socialutskottet (bet.

1999/2000:SoU14). Bostadsutskottet avgav ett yttrande till socialutskottet över vissa delar av propositionen (yttr. 1999/2000:BoU6y).

Den 14 december 2000 avlämnade regeringen till riksdagen den nu aktuella propositionen om tillgänglighet till offentliga lokaler och på allmänna platser.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås ändringar i plan- och bygglagen (1987:10) som innebär att tydliga krav skall kunna ställas på användbarhet i samband med iordningställande och ändring av allmänna platser och områden för andra anläggningar än byggnader. Krav föreslås också införas på att enkelt avhjälpta hinder mot tillgängligheten och användbarheten för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga skall undanröjas i befintliga lokaler dit allmänheten har tillträde och på allmänna platser.

Den nya lagstiftningen föreslås träda i kraft den 1 juli 2001.

Utskottets överväganden

Regeringens förslag om ändringar i plan- och bygglagen

Tillgängligheten i den offentliga miljön m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör anta utskottets förslag till lag om ändring i plan- och bygglagen. Utskottets lagförslag ansluter till regeringens förslag men har i ett avseende formulerats något annorlunda i syfte att förtydliga regeringens avsikt med lagändringen. Vidare föreslås vissa kompletteringar av närmast lagteknisk natur.

Lagförslaget innebär att det blir möjligt att genom föreskrifter utfärda mer preciserade krav på användbarhet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga i samband med iordningställande och ändring av bl.a. allmänna platser. Vidare införs en möjlighet att genom föreskrifter ställa krav på att enkelt avhjälpna hinder mot tillgänglighet och användbarhet skall undanröjas i vissa befintliga miljöer. Det gäller lokaler dit allmänheten har tillträde och allmänna platser. Lagändringen skall träda i kraft den 1 juli 2001. Riksdagen bör också avslå två motioner från allmänna motionstiden 2000.

Jämför särskilt yttrande (m).

Tillgänglighetsfrågornas behandling i bostadsutskottet

Frågor om tillgängligheten för personer med funktionshinder är av central betydelse vid överväganden och beslut som rör den byggda miljön. Dessa frågor har också under många år varit föremål för ingående diskussioner och överväganden inom bostadsutskottet. Utskottet anser att det är av särskild vikt att den offentliga miljön ges en utformning som inte utestänger delar av befolkningen utan att den även ger personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga tillträde.

Även om vissa krav eller åtgärder som diskuteras i den aktuella propositionen i första hand är inriktade på att öka tillgängligheten för personer med funktionshinder kan ofta de tillgänglighetsskapande åtgärderna innebära en bättre utformning av den byggda miljön för hela befolkningen. I olika delar av livets skeden kan dessutom behovet av en god tillgänglighet öka även för den del av befolkningen som inte i första hand åsyftas när behovet av tillgänglighetsskapande åtgärder diskuteras. Det kan handla om småbarnsfamiljer med barnvagnar eller äldre personer som drabbats av en för åldern normal begränsning av rörligheten. Det är mot denna bakgrund angeläget att fram-

hålla att kravet på tillgänglighet inte bör ses som särintresse utan som ett allmänt intresse som gynnar samhället i dess helhet.

Inom bostadsutskottet har det sedan länge rått en bred enighet i synen på vikten av att tillgänglighetsfrågorna ges stor uppmärksamhet i planeringen och byggandet av den fysiska miljön. Inte heller behovet av att vidta åtgärder mot bristerna i befintliga miljöer har ifrågasatts. Däremot har en diskussion förts om vilka förbättringar som kan förväntas bli genomförda på frivillig väg och vad som kan kräva ett bättre stöd genom lag. Dessutom har behovet av ett tillräckligt kunskapsunderlag framhållits i olika sammanhang. Det framgår av bakgrundsbeskrivningen i propositionen att ett sådant kunskapsunderlag har tagits fram under senare år, bl.a. genom de inventeringar och utredningar som Boverket genomfört i frågan. Det är också mot bakgrund av detta kunskapsunderlag som regeringen nu förordar att kraven på tillgänglighet i den offentliga miljön dels förtydligas i vissa avseenden, dels kompletteras till att även omfatta vissa åtgärder i den befintliga miljön.

Bostadsutskottet har vid flera tillfällen behandlat motioner med innebörden att riksdagen av regeringen bör begära förslag om krav på att tillgängligheten i den befintliga miljön förbättras. Även under allmänna motionstiden år 2000 har en motion med denna inriktning väckts. I Folkpartiets partimotion 2000/01:So538 yrkande 2 föreslås att riksdagen skall begära att regeringen lägger fram ett förslag om förstärkta krav på tillgänglighet i plan- och bygglagen (PBL). I och med avlämnandet av den nu aktuella propositionen får detta yrkande anses vara tillgodosett. Utskottet övergår därför till att överväga de förslag om kompletteringar av plan- och bygglagen som regeringen förordar. Det kan i sammanhanget noteras att det med anledning av propositionen inte väckts någon motion som ifrågasätter behovet eller inriktningen av den förordade lagregleringen. I den motion som avgivits med anledning av propositionen framförs i stället dels förslag angående det ekonomiska ansvaret för tillgänglighetsskapande åtgärder, dels förslag om vissa fortsatta insatser för en ökad tillgänglighet.

Iordningställande och ändring av allmänna platser och områden för andra anläggningar än byggnader

Regeringen föreslår att tydliga krav skall ställas på tillgänglighetsskapande åtgärder i samband med iordningställande och ändring av allmänna platser och områden för andra anläggningar än byggnader. Förslaget innebär att 3 kap. 18 § PBL kompletteras med ett nytt stycke där det anges att sådana platser och områden alltid skall uppfylla vissa krav på användbarhet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga i den utsträckning som följer av föreskrifter meddelade med stöd av lagen (se bilaga 2).

Regeringen har den 6 juli 2000 givit Boverket i uppdrag att utarbeta tillämpningsföreskrifter till PBL med utgångspunkt i de förslag som lades fram av Plan- och byggutredningen i betänkandet Miljö och fysisk planering (SOU 1994:36). Uppdraget innefattar att förtydliga de krav på tillgänglighet som

ställs i PBL på allmänna platser vid nybyggnad och ändring. Verket redovisade den 20 februari 2001 sitt uppdrag till regeringen.

I propositionen framhålls att det är ett väsentligt allmänt intresse att den gemensamma miljön i rimlig utsträckning kan användas av alla på lika villkor och att ingen skall vara utestängd från deltagande i samhällslivet på grund av nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga. Fortfarande finns det emellertid många hinder i bl.a. gatumiljön som hindrar framkomligheten. Hindren kan bestå av nivåskillnader, markbeläggningar och trottoarkanter eller en fysisk utformning som gör att personer med nedsatt orienteringsförmåga har svårt att hitta rätt. Regeringen menar att starka skäl talar för att förbättringen av den gemensamma miljön nu måste intensifieras.

I PBL ställs i dag krav på att allmänna platser och områden för andra anläggningar än byggnader skall handikappanpassas i skälig utsträckning. Dessa regler utgår från de krav som gäller för tomter. Någon närmare precisering av kraven ges inte i förordning eller på annat sätt. Regeringens förslag till ett nytt andra stycke i 3 kap. 18 § syftar till att möjliggöra att genom föreskrifter, meddelade med stöd av PBL, ställa mer precisa krav.

Bostadsutskottet instämmer i regeringens bedömning att det finns skäl att precisera de krav som ställs på utformningen av den gemensamma miljön. Det är givetvis inte acceptabelt om exempelvis allmänna platser såsom torg och gator vid nyanläggning eller i samband med ändringar ges en utformning som utestänger delar av befolkningen eller i onödan försvårar framkomligheten och användbarheten. Orsaken till att allmänna platser m.m. ibland givits en mindre lämplig utformning står sannolikt att finna i att tillgänglighetsfrågorna inte ägnats tillräcklig uppmärksamhet. Bristen på goda exempel eller tillräckligt tydliga krav kan ha bidragit till detta. En precisering av lagens krav genom förordning och andra föreskrifter kan underlätta planering och projektering av den offentliga miljön. Utskottet instämmer även i regeringens uppfattning att en precisering av lagens krav ökar möjligheterna att genom påföljder och ingripanden fullt ut hävda dem i det enskilda fallet.

Bostadsutskottet tillstyrker således regeringens förslag om att komplettera 3 kap. 18 § PBL med ett andra stycke med innebörden att allmänna platser och områden för andra anläggningar alltid skall uppfylla vissa krav på användbarhet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga i den utsträckning som följer av föreskrifter. Avsikten är att genom dessa föreskrifter närmare reglera vad som skall gälla i samband med iordningställande och ändring.

Bemyndiganden om att meddela föreskrifter till 3 kap. PBL finns i lagens 16 kap. 1 §. Enligt denna paragraf får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddela de föreskrifter om krav på byggnader m.m. som utöver bestämmelserna i 3 kap. behövs bl.a. för en lämplig utformning av byggnader och andra anläggningar samt tomter och allmänna platser. För att föreskrifträtten även skall omfatta *områden för andra anläggningar än byggnader* behöver paragrafen kompletteras i detta avseende. I bostadsutskottets lagförslag (bilaga 3) har en sådan komplettering förts in.

Befintliga lokaler och allmänna platser

Regeringens lämnar förslag om att regler skall införas i PBL om tillgänglighet och användbarhet för vissa befintliga lokaler och för allmänna platser. Förslaget innebär att 17 kap. PBL kompletteras med en ny 21 a § med följande lydelse.

I lokaler dit allmänheten har tillträde och på allmänna platser skall enkelt avhjälpta hinder mot tillgängligheten och användbarheten för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga undanröjas i den utsträckning som följer av föreskrifter meddelade med stöd av denna lag.

Det ovan omnämnda uppdraget till Boverket innefattar även att i samråd med berörda parter utarbeta förslag till föreskrifter som behövs för tillämpningen av lagstiftningen i denna del. Regeringen redovisar som sin bedömning att de avsedda åtgärderna bör vara genomförda senast vid utgången av år 2010. Regeringen framhåller även sin avsikt att efter fem år genomföra en uppföljning av den nya lagstiftningen.

Regeringens lagförslag har inte heller i denna del mött invändningar i någon motion väckt med anledning av propositionen. Däremot finns i motion 2000/01:So299 (m) yrkande 5 från allmänna motionstiden invändningar mot att retroaktivt verkande krav införs i PBL. Enligt motionen bör förslag om att retroaktivt ställa nya krav på befintlig bebyggelse avvisas. Däremot anser motionärerna att offentliga myndighetslokaler bör göras tillgängliga för handikappade.

Bostadsutskottet tar först upp den principiella fråga som väcks genom motion 2000/01:So299 (m). Motionen ger uttryck för uppfattningen att retroaktivt verkande regler bör undvikas i byggnadslagstiftningen. Utskottet har förståelse för en sådan synpunkt. Det finns starka skäl för återhållsamhet när det gäller att införa krav med retroaktiv verkan på befintlig bebyggelse m.m. Detta gäller särskilt om kraven skulle ges en sådan utformning att de får stora ekonomiska eller andra konsekvenser för den enskilde. Det kan å andra sidan hävdas att de nya krav av brett allmänt intresse som samhällsutvecklingen lyfter fram måste kunna få genomslag även i befintliga miljöer. I annat fall skulle en anpassning av den byggda miljön helt bli beroende av nybyggande eller mer genomgripande förändringar. Det bör i sammanhanget även framhållas att byggnadslagstiftningen vid flera tidigare tillfällen kompletterats med vissa retroaktivt verkande krav på befintliga byggnader. Det har i dessa fall bl.a. handlat om att tillgodose de utökade krav på skydd mot olycksfall respektive på en bättre arbetsmiljö som successivt gjort sig gällande. I PBL finns dessutom redan vissa retroaktivt verkande krav på tillgängligheten i terminalbyggnader.

Utskottet anser mot denna bakgrund att en avvägning måste kunna göras mellan de konsekvenser som de retroaktivt verkande kraven kan få för enskilda fastighetsägare m.fl. och de allmänna intressen som gör sig gällande. Som redan framhållits är kravet på tillgänglighet ett sådant intresse som under senare år fått allt större tyngd. Det är inte rimligt att stora grupper stängs ute från lokaler och miljöer dit allmänheten förutsätts ha tillträde. Det kan i och

för sig hävdas att en successiv anpassning av dessa miljöer till dagens krav kan förväntas genom nybyggnad eller i samband med sådana ändringar som medför att gällande tillgänglighetskrav i byggnadslagstiftningen blir tillämpliga. En mer genomgripande förnyelse av den byggda miljön är emellertid en i tiden så utdragen process att det finns skäl att fråga sig vad som är genomförbart med en betydligt kortare tidshorisont. Det är överväganden med denna utgångspunkt som lett fram till regeringens förslag om att nya krav på tillgänglighet och användbarhet för vissa befintliga lokaler och för allmänna platser bör föras in i PBL. Även bostadsutskottet anser att samhällsintresset av en ökad tillgänglighet har en sådan tyngd att lagstiftningen bör kompletteras i detta avseende. Vid utformningen av erforderliga regler med retroaktiv verkan måste emellertid stor vikt läggas vid att en avvägning görs mellan kravnivån och möjligheten att på ett rimligt sätt tillgodose kraven.

Förslaget i motion 2000/01:So299 (m) yrkande 5 om ett tillkännagivande från riksdagen väcktes under den allmänna motionstiden. Bostadsutskottet uppfattar det faktum att regeringens förslag inte i motioner väckt några förnyade invändningar som att det nu finns ett brett stöd för tanken att införa vissa tillgänglighetskrav även för befintliga lokaler och allmänna platser. Motionen bör således inte föranleda något tillkännagivande från riksdagen. Utskottet övergår därför till att överväga sakfrågan om utformningen av de krav som avses bli införda i PBL.

Inledningsvis vill utskottet ta upp frågan om den föreslagna paragrafens närmare utformning vad gäller de krav som ställs på befintliga lokaler. Det framgår av regeringens redovisade skäl till lagförslaget att avsikten är att kraven skall gälla tillgängligheten *till och i* dessa lokaler. Paragrafen har emellertid i regeringens förslag givits en formulering som kan ge intrycket att kravet på att undanröja enkelt avhjälpbara hinder mot tillgängligheten begränsas till att gälla *inom* lokalen. Det framstår som närmast självklart att när ett visst krav på tillgänglighet ställs i lokalen skall även en motsvarande tillgänglighet till lokalen tillgodoses. För att undanröja eventuella risker för missförstånd på denna punkt och för att öka tydligheten i lagen anser utskottet att paragrafen bör ges en något annorlunda formulering. Utgångspunkten bör tas i uppbyggnaden av gällande regler om tillgänglighet i samband med nybyggnad och ändring.

Byggnadslagstiftningens krav på tillgänglighet och användbarhet i samband med nyuppförande och ändring av lokaler dit allmänheten har tillträde är utformade så att kraven ställs på att *byggnaden* skall ges en sådan utformning att *lokalen* får de uppställda egenskaperna. Denna utgångspunkt bör gälla även för den nu aktuella regleringen av befintliga lokaler. Därmed torde det tydligare framgå att kraven omfattar tillgängligheten både *till och i* lokalen i enlighet med regeringens avsikt. Utskottet förordar därför att den aktuella paragrafen ges följande formulering.

I byggnader som innehåller lokaler dit allmänheten har tillträde och på allmänna platser skall enkelt avhjälpbara hinder mot lokalernas och platsernas tillgänglighet och användbarhet för personer med nedsatt rörelse- el-

ler orienteringsförmåga undanröjas i den utsträckning som följer av föreskrifter meddelade med stöd av denna lag.

Utskottet föreslår även att den rubrik i 17 kap. PBL som står närmast före 20 § kompletteras för att bättre motsvara även innehållet i den nya 21 a §.

Innebörden i regeringens lagförslag är att enkelt avhjälpta hinder mot tillgänglighet och användbarhet skall undanröjas. Enligt vad som anförs i propositionen är det emellertid knappast möjligt att genom lag i detalj reglera vad som bör avses med enkelt avhjälpta hinder. Utgångspunkten för regeringens förslag är i stället att kravet på att undanröja enkelt avhjälpta hinder får preciseras genom förordning och tillämpningsföreskrifter. Som exempel på vilken typ av åtgärder som åsyftas anger regeringen åtgärder för att öka orienterbarheten, t.ex. kontrastmarkering, skyltning och belysning eller för att öka framkomligheten, t.ex. genom att ta bort trösklar eller genom att överbrygga mindre nivåskillnader med ramper.

Utskottet delar bedömningen att lagkravets närmare innebörd och omfattning bör preciseras genom förordning och andra föreskrifter. Ett sådant arbete har också inletts genom det uppdrag som Boverket erhållit från regeringen. Uppdraget som har utförts i samråd med Svenska Kommunförbundet, Sveriges Fastighetsägareförbund och företrädare för handikapporganisationerna redovisades till regeringen den 20 februari 2001. Frågan skall nu beredas vidare inom Regeringskansliet. Det är givetvis särskilt angeläget att regler med retroaktivt verkande krav utformas så att de blir tydliga och tillämpningsbara. Vidare är det en styrka om utformningen av regelsystemet kan ske i samarbete och samförstånd med de närmast berörda parterna.

I propositionen anges att de uppställda kraven inte får ställas så högt att de blir orimligt betungande för fastighetsägare, lokalhållare och näringsidkare. För mindre näringsidkare föreslås därför undantag kunna medges om de krävda åtgärderna äventyrar verksamheten. Det får förutsättas att avsikten är att genom förordning och andra föreskrifter närmare avgränsa de fall då kraven anses behöva anpassas utifrån verksamhetens art och omfattning i förhållande till byggnadens förutsättningar. Även vad gäller denna fråga bör givetvis en strävan vara att reglerna ges en så tydlig utformning att framtida tolkningstvister i möjligaste mån kan undvikas.

Även om utgångspunkten för utformning av förordning och tillämpningsföreskrifter bör vara att reglerna blir tydliga och om möjligt har brett stöd bland berörda parter kan det inte helt förutses i vilken takt de avsedda åtgärderna kommer att bli genomförda. Regeringen framhåller att aktörerna bör ges en rimlig tid för genomförandet. Avsikten är att åtgärderna skall kunna vidtas exempelvis i samband med ordinarie underhåll för att därigenom begränsa kostnaderna. Enligt propositionen bör emellertid åtgärderna vara genomförda senast vid utgången av år 2010. Regeringen aviserar sin avsikt att efter fem år genomföra en uppföljning av tillämpningen av den nya lagstiftningen. Utskottet delar regeringens bedömning att det efter en tid finns skäl att följa upp om utfallet av regelsystemet blivit det avsedda. I detta sammanhang kan det givetvis även finnas skäl att göra en avstämning mot de syn-

punkter som förts fram av bl.a. handikapporganisationer, fastighetsägare och företrädare för den kommunala sektorn.

Sammanfattningsvis anser utskottet att regeringens förslag om att PBL skall kompletteras med krav på tillgänglighet och användbarhet för befintliga lokaler och allmänna platser bör vinna riksdagens bifall med de ändringar som utskottet förordar (se utskottets lagförslag, bilaga 3).

Lagändringen bör träda i kraft den 1 juli 2001.

Ekonomiska konsekvenser av kraven på tillgänglighet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsförslaget om att staten skall ta ett finansiellt ansvar för de nya kraven på tillgänglighetsskapande åtgärder. Utskottet hänvisar i denna fråga till den s.k. ansvars- och finansieringsprincipen som riksdagen tidigare ställt sig bakom. *Jämför reservation 1 (kd).*

I propositionen redovisas kortfattat de bedömningar som Boverket gjort av kostnaderna för att undanröja enkelt avhjälpta hinder mot tillgängligheten i enlighet med regeringens förslag. Enligt denna redovisning kan den totala investeringskostnaden uppskattas ligga i storleksordningen 5 miljarder kronor. Av beloppet avser uppskattningsvis 25 % åtgärder på allmänna platser och 75 % åtgärder i lokaler. Det framhålls även att kostnaden kan minska avsevärt om åtgärderna genomförs i samband med ordinarie underhålls- och ombyggnadsverksamhet.

Regeringen framhåller att kostnaderna för att undanröja enkelt avhjälpta hinder mot tillgängligheten bör täckas enligt ansvars- och finansieringsprincipen och hänvisar till motsvarande riksdagsuttalanden i samband med beredningen av den nationella handlingsplanen för handikappolitiken (prop. 1999/2000:79, bet. SoU14, yttr. BoU6y). Denna princip innebär att varje sektor i samhället skall bedriva sin verksamhet så att den blir tillgänglig för alla medborgare, inklusive personer med funktionshinder, och att kostnaderna för nödvändiga anpassningsåtgärder skall finansieras inom ramen för den ordinarie verksamheten.

I motion 2000/01:Bo8 (kd) tas frågan om kostnadsansvaret för åtgärderna upp. Enligt motionens yrkande 2 bör riksdagen i ett tillkännagivande framhålla att statliga medel bör anslås för genomförande av de nya kraven på tillgänglighetsskapande åtgärder. Motionärerna framhåller att staten bör ta ett finansiellt ansvar för nya eller utökade uppdrag som åläggs kommunerna.

Bostadsutskottet tog redan i samband med riksdagsbehandlingen av förslaget om en nationell handlingsplan för handikappolitiken principiell ställning för att ansvars- och finansieringsprincipen skall tillämpas i det nu aktuella fallet. Utskottet anförde i ett yttrande till socialutskottet (yttr. 1999/2000:BoU6y s. 8) följande:

Bostadsutskottet anser att en av de grundläggande förutsättningarna för utformningen av den byggda miljön måste vara att den i möjligaste mån

skall vara tillgänglig och användbar för alla. Detta gäller i särskilt hög grad för allmänna platser och för lokaler dit allmänheten har tillträde. Denna utgångspunkt förutsätter ett betraktelsesätt där frågor om tillgänglighet på ett naturligt sätt integreras såväl i byggprocessen som i förvaltning och underhåll av befintliga byggnader och allmänna platser. Den av regeringen förordade ansvars- och finansieringsprincipen ger uttryck för detta betraktelsesätt.

Utgångspunkten för finansieringen av åtgärder för ökad tillgänglighet bör således vara att kostnaderna skall täckas inom ramen för den ordinarie verksamheten. Som regeringen framhåller kan kostnaderna för att eliminera enkelt åtgärdade hinder mot tillgängligheten förväntas bli relativt begränsade om åtgärderna genomförs i samband med ordinarie underhållsarbete. Den av regeringen förordade tidsramen för åtgärderna ger också utrymme för ett planmässigt och kostnadseffektivt genomförande.

Utskottet ställer sig således bakom regeringens uppfattning att kostnaderna för att eliminera enkelt åtgärdade hinder mot tillgängligheten bör täckas enligt ansvars- och finansieringsprincipen.

Socialutskottet anslöt sig till bostadsutskottets uppfattning i frågan.

Bostadsutskottet står fast vid sin bedömning av vilken huvudprincip som bör tillämpas när det gäller det ekonomiska ansvaret för genomförandet av de tillgänglighetsskapande åtgärderna. Utskottet har emellertid viss förståelse för uppfattningen att staten bör ta en del av ansvaret när vissa krav med retroaktiv verkan förs in i lagstiftningen. Detta ansvar kan också sägas komma till uttryck i utformningen av det förslag som regeringen lagt fram för riksdagen. Det gäller bl.a. avgränsningen till att avse enkelt åtgärdade hinder, möjligheten att vidta åtgärderna när det kan ske på ett kostnadseffektivt sätt samt den aviserade möjligheten till undantag när kraven skulle få orimliga konsekvenser i det enskilda fallet. I sammanhanget är det också viktigt att erinra om att åtgärderna i flertalet fall även har en intäktssida. Det kan handla om en butiksinnehavare som kan utvidga sin kundkrets eller om en kommun som kan undvika vissa utgifter för exempelvis hemtjänst och färdtjänst genom att den funktionshindrade inte behöver hjälp i lika stor utsträckning. Det är naturligtvis möjligt att även ur ett bredare samhällsekonomiskt perspektiv påvisa många fördelar med att ge den offentliga miljön en utformning som kan göra alla delaktiga i samhällslivet.

Sammanfattningsvis anser utskottet således att ansvars- och finansieringsprincipen bör tillämpas när det gäller den nya lagstiftningen om tillgänglighetsskapande åtgärder. Det får emellertid förutsättas att även frågor om de ekonomiska konsekvenserna av denna princip kan komma att uppmärksammas i den uppföljning av lagens tillämpning som regeringen aviserat. Utskottet avstyrker förslaget i motion 2000/01:Bo8 (kd) yrkande 2 om ett tillkännagivande i frågan.

Fortsatta insatser för ökad tillgänglighet

Handikapporganisationernas inflytande m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå tre motionsyrkanden om utredningsinsatser m.m. i syfte att öka handikapporganisationernas inflytande samt att lyfta fram tillgänglighetsfrågorna i plan- och byggprocessen. Utskottet hänvisar till ett regeringsuppdrag till Boverket med denna inriktning. *Jämför reservation 2 (v, kd, c, fp).*

Två motioner, en väckt under allmänna motionstiden och en med anledning av propositionen, behandlar frågor om bl.a. handikapporganisationernas inflytande i plan- och byggprocessen.

Enligt motion 2000/01:Bo8 (kd) yrkande 1 bör handikapporganisationers delaktighet och inflytande i plan- och byggfrågor stärkas. Motionärerna framhåller att dessa organisationer besitter specifika kunskaper om tillgänglighet som måste tas till vara. Kraven på samråd bör därför stärkas dels vid utformningen av tillämpningsföreskrifter till PBL, dels i plan- och byggärenden.

Även i motion 2000/01:Bo513 (v) tas handikapporganisationernas inflytande i plan- och byggprocessen upp. Enligt yrkande 2 bör dessa organisationer ges rätt att delta i byggsamråd med byggherren och byggnadsnämnden. Motionärerna framhåller också att dessa samråd måste genomföras tidigare i byggprocessen än vad som är fallet i dag. Byggsamrådet föreslås därför komma till stånd redan i projekteringsstadiet.

I yrkande 1 i samma motion föreslås att Boverket skall ges i uppdrag att utreda hur det ökade behovet av tillgänglighet skall kunna mötas och hur reglerna för bygglovsprocessen skall förändras för att säkra tillgängligheten vid nybyggnation och större ombyggnader. Motionärerna hänvisar bl.a. till det ökade behov av tillgänglighet som kommer att bli följden av en allt större andel äldre i befolkningen.

Bostadsutskottet delar bedömningen att det finns skäl att i högre grad ägna tillgänglighetsfrågorna uppmärksamhet i plan- och byggprocessen. En sådan utveckling kan visserligen redan sägas ha pågått under en längre tid men det kan samtidigt konstateras att det fortfarande tillkommer byggnader och miljöer som givits en utformning som fungerar dåligt för personer med funktionshinder. Det är därför viktigt att i olika delar av plan- och byggprocessen finna former för att inhämta och ta till vara de kunskaper som inte minst handikapporganisationerna besitter. I många fall finns redan utvecklade rutiner för ett fungerande samråd, men i andra fall kan tillgänglighetsfrågorna behöva lyftas fram och ges en betydligt större tyngd. De lagändringar som utskottet i detta betänkande ställt sig bakom får anses vara en del i denna strävan. Det kan också handla om att bättre tillämpa det regelsystem som redan finns i PBL och att sprida goda exempel på hur ett fungerande samrådsförfarande kan läggas upp i olika typer av ärenden. Som anförs i en av mot-

ionerna är behovet av att få in kunskapen om tillgänglighet och användbarhet i ett tillräckligt tidigt skede av plan- och byggprocessen en av de frågor som bör ägnas särskild uppmärksamhet.

Bostadsutskottet kan även instämma i motionärernas uppfattning att Boverket har en viktig roll i arbetet med att utveckla formerna för samråd och inflytande i tillgänglighetsfrågorna. Verket har emellertid redan erhållit ett uppdrag från regeringen som synes väl täcka in de frågor som enligt motionerna behöver utredas. I regeringens tidigare omnämnda uppdrag till Boverket att ta fram tillämpningsföreskrifter till den föreslagna förändringen i PBL ingår således att arbetet skall ske i samråd med bl.a. företrädare för handikapporganisationerna. I uppdraget ingår även att utreda frågor om hur tillgänglighetsaspekterna tas upp i samrådsförfarandet vid plan- och byggärenden. Boverket skall tillsammans med Svenska Kommunförbundet och företrädare för handikapporganisationerna studera de nuvarande formerna för samråd och utreda förutsättningarna att förbättra möjligheterna till insyn. Regeringen framhåller också i sitt uppdrag att det är viktigt att handikapporganisationerna ges goda möjligheter att i ett tidigt skede lämna synpunkter på planer samt ny- och ombyggnader.

Uppdraget till Boverket att utreda formerna för de lokala handikapporganisationernas insyn och inflytande i plan- och byggärenden skall redovisas senast den 29 juni 2001. Bostadsutskottet anser inte att detta arbete bör föregripas. Motionerna 2000/01:Bo8 (kd) yrkande 1 samt 2000/01:Bo513 (v) yrkandena 1 och 2 avstyrks mot denna bakgrund.

Tillgängligheten för studenter med funktionshinder

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsförslaget om att genom ett tillkännagivande uppmärksamma regeringen på frågor om tillgängligheten för studenter med funktionshinder. Utskottet anser att regeringen redan får anses vara uppmärksam på dessa frågor. *Jämför reservation 3 (kd, c).*

I motion 2000/01:Bo8 (kd) uppmärksammas situationen för studenter med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga. Motionärerna framhåller att tillgängligheten i universitet och högskolor på flera håll är mycket bristfällig. Det råder vidare stor brist på handikappanpassade studentbostäder. I motionens yrkande 3 föreslås riksdagen göra ett tillkännagivande om att regeringen bör uppmärksamma och verka för att förbättra de handikappade studenternas situation.

Bostadsutskottet behandlade hösten 2000 två motionsförslag om att funktionshindrade studenternas bostadssituation borde ägnas stor uppmärksamhet (2000/01:BoU1 s. 41). Utskottet, som instämde i motionärernas uppfattning i sak, avstyrkte motionerna med hänvisning till att även regeringen givit uttryck för denna uppfattning. Vidare hänvisade utskottet till det tillskott av

studentbostäder som kan förväntas genom det statliga investeringsbidrag som för närvarande kan utgå. Detta nytillskott av bostäder kommer att i väsentlig utsträckning öka tillgången på studentbostäder som kan användas av funktionshindrade.

De funktionshindrade högskolestudenternas situation i en vidare bemärkelse uppmärksammades i förslaget till en nationell handlingsplan för handikappolitiken (prop. 1999/2000:79). Regeringen framhöll här att ökade ansträngningar måste göras för att underlätta för funktionshindrade att studera vid universitet och högskolor. Vidare hänvisades till ett regeringsuppdrag till Högskoleverket att lägga fram förslag om hur de hinder som finns för studenter med funktionshinder skall undanröjas eller minskas. Regeringen aviserade också sin avsikt att återkomma med eventuella förslag till åtgärder med anledning av redovisningen av verkets uppdrag.

Utskottet anser mot denna bakgrund att det finns god grund för uppfattningen att regeringen är väl uppmärksam på de problem som möter många funktionshindrade studenter i både studierna och boendet. Ett tillkännagivande enligt förslaget i motion 2000/01:Bo8 (kd) yrkande 3 skulle därför inte tjäna något reellt syfte. Det får i stället anses vara en gemensam angelägenhet för bl.a. riksdagen, regeringen, högskolorna och de närmast berörda högskolekommunerna att lyfta fram de funktionshindrade studenternas situation i alla sammanhang som gäller villkoren för universitets- och högskolestudier.

Tillgängligheten till bankomater

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå två motionsförslag om ändringar i plan- och bygglagen i syfte att bankomater skall omfattas av lagens krav på tillgänglighet och användbarhet. Utskottet hänvisar till att regeringen aviserat sin avsikt att utreda hur tillgängligheten till bl.a. bankomater skall kunna tillgodoses. *Jämför reservation 4 (kd).*

Två motioner tar upp funktionshindrades tillgänglighet till bankomater. Motionärerna framhåller vikten av att bankomaterna placeras och utformas så att alla skall kunna använda dem. I båda motionerna, 2000/01:Bo8 (kd) yrkande 4 samt 2000/01:Bo510 (kd), föreslås att erforderliga ändringar skall göras i PBL så att bankomater kommer att omfattas av lagens krav på tillgänglighet och användbarhet.

Utskottet delar givetvis motionärernas uppfattning att även funktionshindrade bör ha tillgång till s.k. bankomater och andra liknande tjänster. I första hand är det en fråga för bankerna själva att arbeta för att deras serviceutbud blir tillgängligt för alla, oavsett eventuella funktionshinder. Som motionärerna konstaterar anses bankomaterna i dag inte omfattas av PBL:s regelsystem. I den mån lagstiftning skulle krävas för att öka bankomaternas tillgänglighet finns det emellertid skäl att analysera även andra rättsområden än byggnads-

lagstiftningen. Det finns i dag också flera andra exempel på automatiserade tjänster som behöver uppmärksammas när det gäller tillgänglighet och användbarhet. Det kan exempelvis handla om biljettautomater eller olika former av tjänster inom IT-området.

I förslaget till den nationella handlingsplanen för handikappolitiken framhölls behovet av att närmare överväga formerna för reglering av tillgängligheten inom vissa områden där det i dag inte finns några regler. Tillgängligheten till bankomater nämndes som ett exempel på ett sådant område. Regeringen aviserade i detta sammanhang sin avsikt att utreda dessa frågor.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motionerna 2000/01:Bo8 (kd) yrkande 4 och 2000/01:Bo510 (kd). Resultatet av den aviserade utredningen bör avvaktas.

Statliga myndigheters ansvar för tillgängligheten

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsförslaget om att regeringen skall anmodas att upprätta en plan för insatser för tillgängligheten i offentliga statliga miljöer. Utskottet hänvisar till att regeringen redan har aviserat ett uppdrag till statliga myndigheter att upprätta handlingsplaner för en bättre tillgänglighet.

En plan för genomförande av insatser för tillgängligheten i offentliga miljöer inom den statliga verksamheten bör enligt motion 2000/01:Bo522 (v) utarbetas av regeringen. Planen bör också redovisa kostnaderna för genomförandet av åtgärderna.

Statliga myndigheters ansvar för tillgänglighetsfrågorna behandlades särskilt i förslaget till en nationell handlingsplan för handikappolitiken. Regeringen framhöll i detta sammanhang att de statliga myndigheterna bör integrera handikapperspektivet i den ordinarie verksamheten. Vidare anförde regeringen bl.a. följande:

Myndigheterna bör bl.a. se till att lokaler, verksamhet och information är tillgängliga för personer med funktionshinder. Kraven på tillgänglighet och användbarhet bör genomsyra statliga byggprojekt. Förtydligade krav bör ställas vid upphandling i samband med byggprojekt. Motsvarande krav bör även ställas vid förhyrning av lokaler. Det bör uppdras åt ett antal stora eller besöksviktiga myndigheter att senast den 31 december 2001 redovisa handlingsplaner för att göra myndighetens lokaler, information och övrig verksamhet tillgängliga för personer med funktionshinder. Åtgärderna i handlingsplanen bör vara vidtagna senast år 2005. Arbetet bör årligen rapporteras till regeringen.

Som framgår av det refererade avser regeringen att ge uppdrag till de statliga myndigheterna som i huvudsak ansluter till vad som föreslås i motion 2000/01:Bo522 (v). Något tillkännagivande från riksdagen i frågan är således inte erforderligt. Motionen avstyrks.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges inom parentes vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Ekonomiska konsekvenser av kraven på tillgänglighet (punkt 2)

av Ulla-Britt Hagström (kd) och Annelie Enochson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 2 borde ha följande lydelse:

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 1. Tillkännagivandet görs med anledning av motion 2000/01:Bo8 yrkande 2.

Ställningstagande

Det är mycket positivt att regeringen nu lagt fram ett förslag om ökade krav på tillgänglighet i befintliga miljöer. Vi har i flera år efterfrågat ett förslag med denna inriktning. Förslaget borde emellertid också ha innefattat en redovisning av hur staten skall ta sitt ansvar för de ekonomiska konsekvenserna av de nya kraven på tillgänglighet. Regeringen anför att kostnaderna skall täckas enligt ansvars- och finansieringsmetoden. Vi delar denna utgångspunkt men anser att staten måste anses vara delansvarig för kostnaderna när nya krav ställs på kommuner och fastighetsägare att åtgärda befintliga miljöer. Det är viktigt att hävda denna princip inte minst med hänsyn till betydelsen av att kommunerna skall vara självstyrande och kunna ta ansvar för sin egen miljö.

Mot denna bakgrund föreslår vi att riksdagen i ett tillkännagivande begär att regeringen återkommer med förslag om att medel anslås för genomförandet av de åtgärder som kommer att krävas för att tillgodose de utökade krav på tillgänglighet som lagändringen innebär. Vårt förslag lämnas med anledning av motion 2000/01:Bo8 (kd) yrkande 2.

2. Handikapporganisationernas inflytande m.m. (punkt 3)

av Owe Hellberg (v), Ulla-Britt Hagström (kd), Sten Lundström (v), Annelie Enochson (kd), Rigmor Stenmark (c) och Yvonne Ångström (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 3 borde ha följande lydelse:

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 2. Tillkännagivandet görs med anledning av motionerna 2000/01:Bo8 yrkande 1 samt 2000/01:Bo513 yrkandena 1 och 2.

Ställningstagande

Den ändring i plan- och bygglagen som föreslås i detta betänkande är ett viktigt steg på vägen mot att utforma ett samhälle som fungerar för alla, oavsett eventuella funktionshinder. Lagändringen kan bidra till att många gamla misstag i utformningen av byggnader och den fysiska miljön successivt undanröjs. Nu gäller det att se till att misstagen inte upprepas och att all den kunskap som finns om hur samhället kan göras tillgängligt verkligen tas till vara i plan- och byggprocessen. I två motioner, 2000/01:Bo8 (kd) och 2000/01:Bo513 (v), lämnas förslag med denna utgångspunkt.

De brister som fortfarande kan konstateras i många nybyggda bostäder, bostadsområden och olika typer av byggnader beror sannolikt på bristande erfarenhet och att tillgänglighetsfrågorna inte uppmärksammas vid projekteringen. Detta skulle kunna undvikas om den breda kunskap togs till vara som bl.a. handikapporganisationerna besitter om hur den fysiska utformningen av olika miljöer kan anpassas till de funktionshinder som behövs. Sannolikt skulle detta också i flertalet fall leda till en mer funktionell utformning även för övriga delar av befolkningen. Det blir inte heller dyrare att bygga tillgängligt om bara tillgänglighetsfrågorna redan från början är en av utgångspunkterna i projekteringen. Om man däremot väntar med att ta upp dessa frågor tills byggnationen skall påbörjas kan det givetvis bli fråga om förseningar och dyra omprojekteringar när misstagen skall rättas till i efterhand. Det borde därför ligga även i byggherrarnas intresse att ta in kunskapen om tillgänglighet och användbarhet på ett så tidigt stadium som möjligt.

Vi ställer oss mot denna bakgrund bakom förslagen i de aktuella motionerna om att stärka kraven på att handikapporganisationerna skall beredas tillfälle att delta i plan- och byggsamråd med byggherre och byggnadsnämnd i betydligt större utsträckning än vad som sker i dag. Det är också av stor vikt att dessa samråd kommer till stånd i ett så tidigt skede av plan- och byggprocessen som möjligt. Vidare bör en strävan vara att uppnå en stor bredd på de inhämtade synpunkterna. Det är nödvändigt att bl.a. beakta de olika krav på lösningar som olika sorters funktionshinder innebär.

Regeringen bör överväga hur de utvidgade kraven på samråd tydligt skall kunna komma till uttryck i plan- och bygglagstiftningen och därefter återkomma till riksdagen med förslag i frågan. Det är också nödvändigt att regeringen överväger lämpliga former för att ta till vara handikapporganisationernas kunskap i samband med utarbetandet av föreskrifter till PBL. Det gäller inte minst de föreskrifter som den nu aktuella lagändringen kommer att föranleda.

Som framhålls i en av motionerna finns det skäl att även i en vidare bemärkelse överväga hur tillgänglighetsfrågorna skall uppmärksammas i plan- och byggärenden. Inte minst den pågående utvecklingen mot en större andel äldre i befolkningen och ett ökat behov av kvarboende gör det nödvändigt att uppmärksamma dessa frågor i all samhällsplanering. Boverket bör mot denna bakgrund ges i uppdrag att utreda hur vi skall möta de ökade behoven av

tillgänglighet och hur reglerna vid bygglovsprocessen skall förändras för att säkra tillgängligheten vid nybyggnader och större ombyggnader. Regeringen bör därefter återkomma till riksdagen i frågan.

Vi föreslår sammanfattningsvis att riksdagen i ett tillkännagivande begär att regeringen återkommer med förslag med den inriktning som ovan förordats. Vårt förslag lämnas med anledning av motionerna 2000/01:Bo8 (kd) yrkande 1 samt 2000/01:Bo513 (v) yrkandena 1 och 2.

3. Tillgängligheten för studenter med funktionshinder (punkt 4)

av Ulla-Britt Hagström (kd), Annelie Enochson (kd) och Rigmor Stenmark (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 4 borde ha följande lydelse:

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 3. Tillkännagivandet görs med anledning av motion 2000/01:Bo8 yrkande 3.

Ställningstagande

I arbetet med att förbättra tillgängligheten i samhället är det särskilt angeläget att uppmärksamma de funktionshindrade studenternas situation. För denna grupp kan studier på universitet och högskola ofta vara helt avgörande för möjligheterna att komma in på den ordinarie arbetsmarknaden. De funktionshindrade studenterna måste därför i möjligaste mån ges förutsättningar att bedriva sina studier på samma villkor som andra studenter. En viktig del i arbetet med att skapa sådana förutsättningar är att studentbostäder och studielokaler görs tillgängliga och användbara för personer med funktionshinder. I dagsläget finns det stora brister på båda dessa områden.

En av orsakerna till att ungdomar med funktionshinder ibland tvingas avstå från studier vid universitet och högskola är bristen på bostäder som kan användas av denna grupp studerande. På vissa orter saknas handikappanpassade studentbostäder helt och på de flesta högskoleorterna är tillgången på sådana bostäder starkt begränsad. För att samhällets mål om att alla skall ha rätt till högre utbildning skall kunna uppnås måste därför tillgången på studentbostäder för studenter med funktionshinder öka kraftigt. Det är angeläget att dessa bostäder integreras i det övriga studentbostadsbeståndet så att de funktionshindrade kan ta del i studentlivet på samma villkor som andra studenter. De handikappanpassade bostäderna bör också kunna erbjudas till motsvarande kostnad som övriga studentbostäder i samma bostadsbestånd.

Även studielokalerna på flera högskolor och universitet uppvisar oacceptabla brister när det gäller tillgängligheten för funktionshindrade. Det är inte acceptabelt att funktionshindrade skall behöva låta tillgängligheten i lokalerna avgöra studieort eller studieinriktning. Ett arbete måste därför snarast inledas med att undanröja bristerna i högskolornas och universitetens lokaler.

Mot denna bakgrund föreslår vi att riksdagen i ett tillkännagivande begär att regeringen i samarbete med berörda parter tar de initiativ som kan behövas för att förbättra de funktionshindrade studenternas situation. Vårt förslag lämnas med anledning av motion 2000/01:Bo8 (kd) yrkande 3.

4. Tillgängligheten till bankomater (punkt 5)

av Ulla-Britt Hagström (kd) och Annelie Enochson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 5 borde ha följande lydelse:

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 4. Tillkännagivandet görs med anledning av motionerna 2000/01:Bo8 yrkande 4 samt 2000/01:Bo510.

Ställningstagande

I dagens samhälle blir allt fler tjänster automatiserade. Utvecklingen inom IT-området öppnar en rad nya möjligheter, men innebär också risker för att delar av befolkningen får svårare att utnyttja tjänsterna. En sådan tjänst som hittills inte utformats med de funktionshindrade i åtanke är bankomaterna. Trots att det borde vara tekniskt möjligt att ge bankomaterna en sådan placering och utformning att de fungerar för flertalet funktionshindrade har denna möjlighet hittills bara utnyttjats i begränsad utsträckning.

Det är av stor betydelse för känslan av självständighet för personer med funktionshinder att de själva kan ta ut sina pengar. Det borde visserligen ligga i bankernas eget intresse att göra bankomaterna användbara för alla kunder, men det finns ändå skäl att klargöra kravet på tillgänglighet och användbarhet genom lagstiftning. I två kd-motioner konstateras att bankomaterna i dag inte anses omfattas av byggnadslagstiftningens tillgänglighetskrav. Vi anser att en anpassning av reglerna bör göras så att bankomaterna betraktas som ”stadigvarande produkter infogade i byggnadsverk” och därigenom kommer att innefattas i lagens tillämpningsområde.

Regeringen aviserade förra våren i den nationella handlingsplanen för handikappolitiken sin avsikt att se över områden där det i dag inte finns regler om tillgänglighet för personer med funktionshinder. Tillgängligheten till bankomater nämndes som ett sådant område. Vi har erfarit att regeringen ännu inte påbörjat någon utredning med den utlovade inriktningen. Vi anser därför att riksdagen i ett tillkännagivande till regeringen bör kräva att den utlovade översynen snarast genomförs. Som vi framhållit ovan bör i första hand prövas möjligheten att låta byggnadslagstiftningen omfatta även bankomater. Vårt förslag lämnas med anledning av motionerna 2000/01:Bo8 (kd) yrkande 4 och 2000/01:Bo510 (kd).

Särskilt yttrande

Tillgängligheten i den offentliga miljön m.m.

Knut Billing (m), Sten Andersson (m), Inga Berggren (m) och Carl-Erik Skårman (m) anför:

Lagstiftning med retroaktiv verkan medför rättsosäkerhet och bör därför i princip inte komma i fråga. Vi ställer oss mot denna bakgrund mycket tveksamma till det nu aktuella förslaget att i plan- och bygglagen införa en möjlighet att ställa krav på tillgängligheten i befintliga lokaler och på allmänna platser. Det hade varit betydligt bättre om regeringen hade medverkat till en lösning baserad på frivilliga överenskommelser. Vi har trots detta valt att inte nu yrka avslag på regeringsförslaget och vill därför kortfattat redogöra för bakgrunden till vårt ställningstagande.

Vi ställer oss naturligtvis bakom synen på att frågor om tillgängligheten i offentliga miljöer är av stort allmänt intresse. I sådana frågor är det en fördel om en bred enighet kan uppnås. Detta har varit en av orsakerna till vårt ställningstagande. Avgörande har också varit att förslaget givits en sådan utformning att det möjliggör en rimlig tillämpning av regelsystemet. Detta förutsätter emellertid att förordning och föreskrifter ger utrymme för flexibilitet och för ett successivt genomförande av de önskvärda åtgärderna. Det är också viktigt att synpunkterna från dem som förutsätts bekosta åtgärderna beaktas i föreskriftsarbetet.

Vi tar således fasta på att det i propositionen inte föreslås någon definitiv tidsgräns för genomförandet av åtgärderna. Förutsättningarna i det enskilda fallet att genomföra åtgärderna på ett kostnadseffektivt sätt måste kunna beaktas. Fastighetsägarens bedömning i denna fråga måste tillmätas stor vikt. Avgränsningen till att endast gälla enkelt avhjälpta hinder måste tydligt framgå av föreskrifterna. Vidare har den aviserade möjligheten till undantag från de retroaktivt verkande kraven när de skulle få orimliga ekonomiska konsekvenser för den enskilde varit avgörande för vårt ställningstagande. Vi förutsätter således att denna undantagsmöjlighet kommer till klart uttryck i regelsystemet.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

I proposition 2000/01:48 föreslår regeringen att riksdagen skall anta regeringens förslag till lag om ändring i plan- och bygglagen (1987:10) .

Följdmotion

2000/01:Bo8 av Ulla-Britt Hagström m.fl. (kd) i vilken föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att stärka kraven på samråd med handikapporganisationerna i utformandet av PBL:s tillämpningsföreskrifter och i plan- och byggärenden.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ansvars- och finansieringsprincipen för nya eller utökade uppdrag som staten lägger på kommunerna.

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att tillgängligheten för studenter med funktionshinder särskilt uppmärksammas.

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att bankomater bör beaktas som stadigvarande produkter infogade i byggnadsverk.

Motioner från allmänna motionstiden

2000/01:Bo510 av Johnny Gylling (kd) i vilken föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag om förtydligande av plan- och bygglagen så att bankomater omfattas av lagen om tillgänglighet också för personer med funktionshinder.

2000/01:Bo513 av Owe Hellberg m.fl. (v) i vilken föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen begär att regeringen ger Boverket i uppdrag att utreda hur ökade behov av tillgänglighet skall bemötas för att säkra tillgängligheten vid nybyggnation och större ombyggnader.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ge handikapporganisationerna rätt att delta i byggsamråd med byggherren och byggnadsnämnden.

2000/01:Bo522 av Sten Lundström och Owe Hellberg (v) i vilken föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

Riksdagen begär att regeringen upprättar en plan för genomförande av insatser för tillgängligheten i offentliga miljöer inom den statliga verksamheten.

2000/01:So299 av Chris Heister m.fl. (m) i vilken föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om handikappanpassning av byggnader m.m.

2000/01:So538 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) i vilken föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

2. Riksdagen av regeringen begär förslag om att förstärka plan- och bygglagen för att inleda reformarbetet med tillgänglighet.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

Förslag till lag om ändring i plan- och bygglagen (1987:10)

Härigenom föreskrivs i fråga om plan- och bygglagen (1987:10)¹
dels att 3 kap. 18 § och 17 kap. 22 § skall ha följande lydelse,
dels att det i lagen skall föras in en ny paragraf, 17 kap. 21 a §, av följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse***3 kap.**18 §²

I fråga om allmänna platser och områden för andra anläggningar än byggnader skall vad som föreskrivs om tomter i 17 § andra stycket alltid tillämpas samt vad som föreskrivs i 15 och 16 §§ och i 17 § första, tredje och fjärde styckena tillämpas i skälig utsträckning.

I fråga om allmänna platser och områden för andra anläggningar än byggnader skall vad som föreskrivs om tomter i 17 § andra stycket alltid tillämpas samt vad som föreskrivs i 15 och 16 §§ och i 17 § första, tredje och fjärde styckena tillämpas i skälig utsträckning.

Sådana platser och områden skall dock alltid uppfylla kravet i 15 § första stycket 5 på användbarhet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga i den utsträckning som följer av föreskrifter meddelade med stöd av denna lag.

17 kap.

21 a §

I lokaler dit allmänheten har tillträde och på allmänna platser skall enkelt avhjälpta hinder mot tillgängligheten och användbarheten för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga undanröjas i den utsträckning som följer av föreskrifter meddelade med stöd av denna lag.

¹ Lagen omtryckt 1992:1769.

² Senaste lydelse 1995:1197.

22 §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får, i de avseenden som anges i 20 och 21 §§ meddela de ytterligare bestämmelser som behövs

1. till skydd för liv, personlig säkerhet eller hälsa,
2. för en lämplig utformning av byggnader och andra anläggningar samt tomter och allmänna platser.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2001.

BILAGA 3

Utskottets lagförslag

Förslag till lag om ändring i plan- och bygglagen (1987:10)

Härigenom föreskrivs i fråga om plan- och bygglagen (1987:10)¹
dels att 3 kap. 18 §, 16 kap. 1 § och 17 kap. 22 § skall ha följande lydelse,
dels att rubriken närmast före 17 kap. 20 § skall ha lydelsen ”Särskilda krav på befintliga byggnader m.m.”,
dels att det i lagen skall föras in en ny paragraf, 17 kap. 21 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Utskottets förslag

3 kap.18 §²

I fråga om allmänna platser och områden för andra anläggningar än byggnader skall vad som föreskrivs om tomter i 17 § andra stycket alltid tillämpas samt vad som föreskrivs i 15 och 16 §§ och i 17 § första, tredje och fjärde styckena tillämpas i skälig utsträckning.

Sådana platser och områden skall dock alltid uppfylla kravet i 15 § första stycket 5 på användbarhet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga i den utsträckning som följer av föreskrifter meddelade med stöd av denna lag.

16 kap.1 §³

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela de föreskrifter om krav på byggnader m.m. som utöver bestämmelserna i 3 kap. behövs

1. till skydd för liv, personlig säkerhet eller hälsa,	
2. för en lämplig utformning av byggnader och andra anläggningar samt tomter och allmänna platser,	2. för en lämplig utformning av byggnader och andra anläggningar samt tomter, <i>områden för andra anläggningar än byggnader och allmänna platser,</i>

¹ Lagen omtryckt 1992:1769.

² Senaste lydelse 1995:1197.

³ Senaste lydelse 1994:852.

3. för kontroll av att föreskrifter som avses i 1 efterlevs.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela de föreskrifter om kvalitetsansvariga som behövs utöver bestämmelserna i 9 kap. 13–15 §§.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får i enskilda fall medge undantag från bestämmelserna i 3 kap.

17 kap.

21 a §

I byggnader som innehåller lokaler dit allmänheten har tillträde och på allmänna platser skall enkelt avhjälpna hinder mot lokalernas och platsernas tillgänglighet och användbarhet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga undanröjas i den utsträckning som följer av föreskrifter meddelade med stöd av denna lag.

22 §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får, i de avseenden som anges i 20 och 21 §§, meddela de ytterligare bestämmelser som behövs	Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får, i de avseenden som anges i 20–21 a §§, meddela de ytterligare bestämmelser som behövs
--	--

1. till skydd för liv, personlig säkerhet eller hälsa,	
2. för en lämplig utformning av byggnader och andra anläggningar samt tomter och allmänna platser.	

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2001.